

SZABÓ SZILÁRD

Így választott Budapest

*Ignác Károly: Budapest választ. Parlamenti és törvényhatósági választások a fővárosban
1920-1945*

Napvilág Kiadó, b. n. 2013, 199 o.

Ignác Károly történész, a Politikatörténeti Intézet tudományos munkatársa, akinek fő kutatási területe Magyarország, azon belül pedig különösen Budapest választástörténete 1920-tól napjainkig. Szerzője és szerkesztője az *Önkormányzati választások Budapesten 1867-2010* (Napvilág Kiadó, Budapest, 2010) című tanulmánykötetnek. Jelen könyv a szerző ELTE Bölcsészettudományi Karán megvédett doktori értekezésén alapul. A kutatás a Politikatörténeti Intézet Budapest-történeti Műhelye Budapest Választási Adattára projekt keretében zajlott.

Milyen alapvető célokat tűzött ki maga elé a Ignác Károly? A könyv általános célkitűzése, hogy a két világháború között lezajlott hat országgyűlési (1920, 1922, 1926, 1931, 1935, 1939) és négy törvényhatósági – vagyis a fővárosi közgyűlés (törvényhatósági bizottság) tagjainak megválasztását célzó választás (1920, 1925, 1930, 1935) bemutatásán keresztül ábrázolja a fővárosi társadalom és a választási eredmények közötti összefüggéseket. A szerző ezen általános célkitűzés mellett vizsgálni kívánja az országos politikai vezetés és Budapest vezetői közötti érdekkonfliktusokat is: vajon mennyiben felelt meg a korszak országos politikai vezetése számára a Budapestet irányító helyi politikai elit? A kérdés persze fordítva is feltehető: mennyiben felelt meg Budapest vezetésének a törvényalkotást is a hatalmában tartó országos politikai vezetés? A Budapestet érintő törvényalkotás mennyiben érintette Budapest autonómiáját, önkormányzatát? Vajon szűkültek vagy bővültek ezek a jogok?

Az első világháború után Budapesten megszűnt a (puha) virilizmus, a választópolgárok titkosan szavazhattak, országosan pedig választójoghoz jutottak a nők az adócenzust felváltotta a műveltséghez illetve a helyben lakáshoz kötött cenzus. Ezek a komoly változások természetesen együtt jártak az 1918 előtt Budapesten hatalmon

lévő politikai elit - legalábbis részleges - eltávolításával. Ezért a Szerző vizsgálta az új választási rendszer gyakorlati politikai életben megmutatkozó hatásait, a „választási technikákat”, vagyis azokat az eljárásokat, amelyekkel be lehetett építeni a rendszerbe bizonyos „korrektívumokat”, hogy a dualizmus választójogához képest megnövekedett számú választópolgár szavazatokban megnyilvánuló akaratát korigálni lehessen.

Az új, ahogy a könyv érzékletesen bemutatja, egyáltalán nem stabil választási rendszer természetesen jócskán átalakított a főváros - és persze az ország - pártstruktúráját is. a Horthy-korszakban a pártoknak már tömegeket kellett megszólítaniuk, sokakat kellett mozgósítaniuk, ez pedig újfajta politikai kommunikációt és stratégiát követelt. A szerző ezért vizsgálja a pártrendszer rendező elvét, a politikai (ideológiai) irányzatokat. Itt kapcsolódik össze a választási rendszer és a pártrendszer vizsgálata: vagyis mekkora volt az egyes pártok szavazatokban mérhető támogatottsága és melyek voltak azok a társadalmi rétegek, csoportok, amelyek egy-egy párt szavazóbázisa mögött dominánsan jelen voltak. Ezen kívül a szerző azt is vizsgálta tárgyává tette, hogy milyen az egyes pártok mögött álló társadalmi erők „választási térképe”, azaz voltak-e Budapesten dominánsan jobboldali, liberális vagy baloldali városrészek.

Összegzésképpen elmondható, hogy Ignác Károly meglehetősen komplex, soktényezős, bonyolult társadalmi és politikai folyamatokat elemezni és értelmezni kívánó célkitűzést fogalmazott meg. Ebből adódik a kutatási téma vizsgálati módszereinek összetettsége is. Ahhoz, hogy a könyv a felvetett kérdésekre megfelelő, tudományos érvekkel alátámasztott válaszokat adjon, szükséges a téma alkotmánytörténeti (a választójog, a választási eljárás, a törvényhatósági bizottság megalakulására, tagjaira és hatáskörére vonatkozó jogszabályok, illetve a kormánynak a főváros autonómiáját érintő beavatkozási jogai és a vonatkozó jogszabályok gyakorlati érvényesülése), politikatörténeti (a kormány Budapestet érintő szándékai, a döntések indokai, a budapesti városvezetés szándékai, a különböző pártok ezzel kapcsolatos magatartásai, a döntések befolyásolásának lehetőségei), társadalomtörténeti (a választói magatartás, az egyéni és közösségi politikai döntések és az egyéni és közösségi társadalmi helyzet közötti összefüggések) és nem utolsósorban statisztikai vizsgálata. A szerző a politikatudomány törésvonal elméletét veszi kiindulópontul. Ez alapján arra keres magyarázatot, vajon

milyen kulturális, vallási illetve társadalmi (szocio-demográfiai) státusra alapuló törésvonalak határozhatták meg Budapest választópolgárainak választói magatartását.

A kitűzött célok és az azok megvalósításához szolgáló módszerek komplexitása együtt jár a forrásanyag hasonlóan sokrétű, változatos jellegével. A forrásanyag levéltári és a témához kapcsolódó korábban megjelent szakirodalomra épül. A levéltári források önmagukban is igen változatosak, hiszen a klasszikus levéltári, irattári dokumentumok mellett a Ignác kiváló érzékkel használta fel a kor egyes fontosabb politikusainak visszaemlékezéseit, emlékiratait is. Úgy tűnhet, hogy egy alapvetően választástörténeti munka nem igényelné a memoárirodalom forrásként való felhasználását. Azonban saját tapasztalatom alapján is mondhatom, hogy egy alkotmány-politika- és társadalomtörténeti mű komplexitása miatt igenis szükséges emlékiratok, levelek, naplóléjegyzések vizsgálata is, mivel az emlékirat, levél vagy napló szerzője ezekben az esetekben sokkal őszintébben, kötöttségek nélkül nyilatkozik meg, így talán pontosabb, valóságosabb képet kaphatunk a szándékokról és indokokról. Nagyon hasznosnak vélem, hogy külön egy csokorba gyűjtötte össze a vonatkozó jogszabályokat, jócskán megkönnyítve ezzel az olvasó dolgát. Javasolnám viszont, hogy a jogszabályok esetén is meg kellene nevezni a forráshelyet: akár a Corpus Iuris Hungarici –Magyar Törvénytár megfelelő köteteit, akár annak valamely elektronikus (CD-ROM, DVD-ROM) illetve online verzióját (www.1000ev.hu).

A könyv a bevezetést és az 1945. évi országgyűlési képviselő- és törvényhatósági választásokról szóló Kitekintést leszámítva négy nagy fejezetre tagolódik. A bevezetést követő első nagyobb fejezet a Horthy-korszak Budapestjének önkormányzati rendszerével foglalkozik. A szerző részletesen áttekinti Budapest törvényhatósági bizottsága szervezetét, hatáskörét, illetve az autonómiát korlátozó kormányzati jogköröket. Alaposan tárgyalja az egyes főbb tisztségviselők szerepét, jogaikat, valamint külön alfejezet szól a főváros pénzügyi jogosítványairól és a költségvetést érintő kormányzati korlátozásokról is. a következő fejezet a fővárosi pártokról szól. Itt a Ignác Károly hangsúlyozza az országos pártrendszer és a főváros sajátos pártszerkezete közötti különbségeket illetve a mindenkori kormány azon törekvését, hogy a Keresztény Községi Párt mellett - vagy akár helyett - legyen egy erős budapesti kormánypárt. Igyek-

szik bemutatni, érzékeltetni a Wolff Károly által vezetett KKP és az elvileg hasonló ideológiájú kormánypárt közötti, egészen a két párt 1939-es összeolvadásig tartó sűrűlódásokat

A harmadik nagyobb fejezet tulajdonképpen az elsőhöz kapcsolódik, abban az értelemben, hogy itt értekezik a szerző a választási rendszer gyakorlati megvalósulásáról, konkrétan azokról a „választási technikákról”, amelyekkel befolyásolni lehetett a választók akaratnyilvánításának a kormány(párt)ra nézve esetlegesen veszélyt jelentő következményeit. Kellően plasztikusan sikerült ábrázolni a választási névjegyzék körüli problémákat az 1935. évi törvényhatósági választás kapcsán, a választókerületek aránytalan beosztásának következményeit illetve az ajánlószelevények körüli visszaéléseket („gavallérboletta”). Az utolsó nagyobb fejezet tartalmazza a választói magatartásra vonatkozó fejtegetéseket. Meggyőzően ábrázolja az egyes pártok mögötti társadalmi csoportokat, valamint azok elhelyezkedését Budapesten belül. Néhány példán keresztül sikerülni illusztrálnia, hogy az egyes városrészekre vonatkozó, meglehetősen közheyles állítások mögött sokkal bonyolultabb, olykor rejtettebb társadalmi tényezők és körülmények húzódnak meg. Ebben a fejezetben a Szerző arra az általános következtetésre jut, hogy Budapest választói magatartásában az alapvető törésvonal a keresztény-izraelita megosztottság, ezzel szemben a társadalmi státusz, tehát a polgárság és a szélesebb értelemben vett munkásság közötti szembenállást (eltérő választási magatartást) nem tekinti önállóan értelmezhető törésvonalnak, mert nem voltak egyértelmű és egységes táborok.¹

Hatásos és hasznos az ábrák használata, amelyekkel könnyen összevethető a fővárosi izraelita lakosság és a liberális pártok közötti kapcsolat, illetve a szociáldemokrata párt és a rendes lakások munkás főbérleti közötti összefüggés. Az utolsó fejezet témájához kapcsolódnak a színes térképmellékletek, amelyek könnyen értelmezhetően mutatják be Budapest városrészei és a fővárosi pártok támogatottsága közötti

---

¹ „Az elitet és a polgárságot megosztotta a keresztény-izraeli törésvonal, míg az alacsony státusúaknál, ahogy láthattuk, jelentősen eltért a köz- és a magán-szférában dolgozók választói magatartása. Így bár a szociáldemokrata párt ténylegesen munkáspárt volt, de csak a liberálisok szervezetei minősültek egyértelműen polgári pártoknak, a jobboldaliakéi már nem”. Ignác Károly, Budapest választ. Parlamenti és törvényhatósági választások a fővárosban 1920-1945, Napvilág Kiadó, h. n. 2013, 146. p.

kapcsolatot. A színes térképmelléletek mellett a könyvben található összesen 42 darab táblázat, három ábra és nyolc kartogram (térkép) segít az olvasónak az adatok értelmezésében.

Ignác Károly, *Budapest választ. Parlamenti és törvényhatósági választások a fővárosban 1920-1945* című választástörténeti monográfiája hasznos, a témát alaposan és átfogóan bemutató könyv. Szerkezete könnyen áttekinthető, követhető és logikus felépítésű, mondatszerkesztései könnyen érthetőek és értelmezhetőek.² A szerző kiválóan tájékozódik a vonatkozó forrásanyagban, forráskezelése aprólékos, igényes és precíz, megállapításai pontosak és kellően alátámasztottak; nyilvánvalóan hosszadalmas és elmélyült kutatómunkára támaszkodnak.

---

² Mindössze a könyv 26. oldalán a 69. lábjegyzet szövegében található „tudatos szándékosság” kifejezés lehet némileg zavaró, hiszen a szándékosság csak és kizárólag tudatos lehet.